

Türkiye'nin Kalkınma Planlarında Turizm Politikası

Tourism Policy in Turkey's Development Plans

Asst. Prof. Dr. Yaşar Akça (Bartın University, Turkey)

Abstract

Five-year development plans prepared by the Ministry of Development, formerly known as State Planning Organization (SPO), are the main policy documents indicating the growth Turkey will realize in economic, social and cultural fields in the long-term. Since 1963, ten development plans were prepared covering the period till 2018. Development plans provide unity in objectives not only for public but also for the society in general. The main objective of all the mentioned development plans is to make Turkish people happy and prosperous. Tourism is one of the elements to be considered in the development of a country. A country's tourism policy is first prepared in the development plans. While preparing the tourism policy, precautions towards all kinds of tourism activities are referred. The existing state of the tourism and the state it should be are given. Depending on increase in income, both domestic and international tourism activities are increasing. Tourism activities are continuously diversifying. The purpose of this study is to reveal the tourism policies in the development plans, to determine the existing state of the tourism sector and the targets for future. Also, another purpose is to emphasize the problems the sector faces as well as possible problems that could arise in the future. Suggestions are given towards these problems. In order for the tourism sector to contribute to the country's economy, it is important to diversify and develop it.

1 Giriş

Turizm denildiğinde dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler (Oktayer, Susam ve Çak, 2007:13), insanların geçici konaklamalarından doğan olaylar bütünü (Maviş ve Akoğlan, 1997:4) anlaşılmaktadır. Bu faaliyetleri gerçekleştiren kişi turisttir.

Eski uygarlıklara ait tarihi kalıntılar, coğrafi bitki örtüsü, doğal güzellikler, yerel halkın yaşayış biçimleri, örf ve adetleri, barınma ortamları insanların ilgisini cezbetmektedir. Diğer taraftan turizmin din dil, ırk ve ülke gözetmeden evrensel bir faaliyet olması dünya barışına katkı sağlamaktadır. Yine turizm sektörü, ülke kalkınmasına üretim, ticaret, döviz ve istihdam yönlerinden doğrudan ve dolaylı katkılarda bulunmaktadır. Örneğin konaklama bedeli, gezi yeri ücretleri, eğlence, restoran, ulaşım araçlarına yapılan ödemeler, hediyeleşme eşya harcamaları doğrudan gelir kalemlerinden başlıcalarıdır. Turizm faaliyetleri insan emeğini yoğun şekilde kullandığından işsizlikle mücadeleye yardım eder. Türkiye ekonomisinde en fazla yabancı sermaye girişi turizm sektöründe gerçekleşmektedir (Oktayer vd., 2007:167).

Bugün Türkiye'de turizm faaliyetleri hızla artmaktadır. Çünkü Türkiye, topraklarında barındırdığı tarihi miras, kültür, sanat, doğal güzellikler, gastronomi, dünya standartlarının üzerinde konaklama tesisleri ve misafirperver insanların kaynaklanan üstün bir turizm potansiyeline sahiptir.

2 Turizm Çeşitleri

Turizm faaliyetlerinin yılın oniki ayına yayılması isteğine yönelik olarak gün geçtikçe yeni turizm çeşitleri ortaya çıkmaktadır. Turizmin çeşitlenmesiyle doğru orantılı elde edilen gelir miktarı artmaktadır. Ayrıca kişilerin değişik ilgi alanlarını ve farklı boş zamanlarını dikkate alan turizm faaliyetleri sayesinde turist sayısında artış gerçekleşmektedir.

Başlıca turizm çeşitleri şunlardır (Oktayer vd., 2007:129-144):

1. Deniz ve yat turizmi: Temiz deniz ve uzun kıyılar gerekir. Deniz havası ve deniz suyu sağlığa iyi gelmekte, vücudu güçlendirirken hastalıklara karşı direnci artırmaktadır. Yat sahiplerine yönelik turistik hizmetler ile turistlere yönelik yat gezileri önemli turizm faaliyetleridir.
2. İnanç turizmi: İnsanların dini inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahatlerdir.
3. Sağlık ve termal turizmi: Termal suların tedavi amaçlı kullanımına yöneliktir.
4. Kongre turizmi: Ulusal ve uluslararası nitelikte gerçekleştirilen kongrelerden oluşur.
5. Eko turizm: Doğa sever turistlere yönelik olarak dağlık ve ormanlık bölgelerdeki turizmdir.
6. Yayla turizmi: Yüksek rakımlı yerlerdeki yaylaların turizme yönelik değerlendirilmesidir.
7. Mağara turizmi: Mağara niteliğinde ortaya çıkan jeolojik yapıların ziyaret edilmesidir.
8. Av turizmi: Yabani av hayvanlarının eğlence amaçlı avlanmasıdır.
9. Botanik turizmi: Bitki çeşitliliğinin gözlenmesine dayalıdır.
10. Dağ turizmi: Dağcılığı sevenlere yöneliktir.
11. Akarsu turizmi: Akarsularda rafting ve kano faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir.

12. Kış turizmi: Kayak merkezlerindeki faaliyetlerdir.

3 Türkiye'nin Planlı Dönem Öncesi Turizm Politikası

Türkiye'nin planlı dönem öncesinde (1923-1963) karayolları, limanlar ve konaklama tesisleri yetersiz, turizmle ilgili çalışmalar son derece kısıtlıdır. 1929 dünya ekonomik buhranı, 1939'da başlayan ve altı yıl süren ikinci dünya savaşı turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Turizmin kamu yönetimi içinde örgütlenmesi 1934 yılında İktisat Bakanlığına bağlı Turizm Bürosu'nun kurulmasıyla başlar. Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan imar faaliyetleri, altyapı ve üst yapı yatırımları ile tarihi eserlerin restorasyonu ileriki yıllarda ortaya çıkacak olan turizm sektörüne katkı sağlamıştır (Oktayer vd., 2007:43). Bu dönemdeki önemli gelişmelerden birini 1953 yılında yürürlüğe giren Turizm Endüstrisi Teşvik Kanunu oluşturmaktadır. Diğeri ise 1957 yılında Turizm Bakanlığı'nın kurulmasıdır. Turizm esas gelişimini planlı dönemde sağlamıştır.

4 Türkiye'nin Planlı Dönemde Turizm Politikası

Türkiye'de 1961'de kabul edilen yeni anayasa ile birlikte kalkınma planları yapılmaya başlanmıştır. Ülkenin ekonomik hedeflerini ortaya koyan kalkınma planları, özel kesim için yol göstericidir. Kamu kesimi için emredici nitelikte bağlayıcıdır. Kalkınma planları sayesinde ülke kaynaklarının mevcut durumu tespit edilerek verimli kullanımı sağlanır.

Politika kavramı karar vermeye yol gösteren genel rehberdir (Yağcı, 2007:194). Kalkınma planları içinde yer alan turizm politikaları turizmin gelişimine yönelik faaliyetleri tespit eder. Turizm politikaları sayesinde turizm sektörüne yönelik kamuya ve özel kesime düşen görevler tespit edilir (Şahin, 1990:111). Böylece turizmden sağlanan kazançlar maksimuma çıkarılırken maliyetlerde minimuma indirilir (Olalı, 1990:30).

1963 yılından itibaren başlayan ve 2018 yılını kapsayan süreç içinde ortaya konulan on tane kalkınma planının hepsinde turizm sektörüne yer verilmiştir. Bütün kalkınma planlarında ülkenin sanayileşerek kalkınacağı, turizm faaliyetlerinin buna hız kazandıracağına işaret edilmiştir (Oktayer vd., 2007:44).

4.1 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 — 1967)

Turizmin hızla gelişmesini sağlamak için gerekli temel harcamalar ve reklâm yapılacaktır. Yapılacak yatırımlarda geceleme tesislerine önem verilecektir (DPT, 1963:425). Turizme ayrılan kaynakların sınırlı olması sebebiyle yurdun turizme elverişli bölgelerinden özellikle turist çekme kabiliyeti yüksek ve kısa zamanda netice alınabilecek bölgelerde çalışmalar yoğunlaştırılacaktır. Dış turizmin geliştirilmesine paralel iç turizmin de geliştirilmesi teşvik edilecektir (DPT, 1963:428). Türkiye'nin bütün turizm işlerini gerekli yetki ve imkânlarla yürütmek üzere bir teşkilât en kısa zamanda kurulacaktır (DPT, 1963:427). Turistlere yönelik gümrük ve kambiyo işlemleri basitleştirilecek, tanıtıma yönelik danışma büroları açılacaktır (DPT, 1963:428). Bu plân döneminde turizm gelirlerinin turizm giderlerinden daha yüksek olması sağlanacaktır (DPT, 1963:510).

Turizmle ilgili projelerden en önemlileri şöylece sıralanabilir (DPT, 1963:427):

- Turizmi geliştirecek oteller, tatil köyleri ve kamplar kurulacaktır,
- Doğal ve tarihi kaynaklara önem verilecek, turizme elverişli millî parklar oluşturulacaktır,
- Balkanlar, Yunanistan, İtalya ve İsrail ile Türkiye arasında her çeşit ulaşırma imkânları artırılacaktır.
- Turizm personeli eğitimine öncelik verilecektir.
- Turistik tesislerin kurulduğu yerlerde turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak yiyecek, içecek ve hatıra eşyasının mahallî gayretlerle üretimi ve satışı desteklenip düzenlenecektir.

4.2 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 — 1972)

Turizmin İkinci Beş Yıllık Plan döneminde önemli bir gelir kaynağı olması beklenmektedir (DPT, 1968:93). Turizmin emek yoğun bir sektör olması istihdam seviyesini yükseltecektir (DPT, 1968:602). Bu durumu destekleyecek olan turizm eğitimi yeterli duruma getirilememiş (DPT, 1968:594) ve birinci plan döneminde turizm alanında hedef alınan gelişmeler sağlanamamıştır (DPT, 1968:31). Çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşları arasında turizm alanındaki koordinasyon henüz sağlanamamıştır (DPT, 1968:594). Turizm gelirleri, yabancı turist sayısı ve ortalama tüketimin artırılması amaçlanmıştır. Turizm sektöründe yapılması öngörülen yatırımlar öncelikle konaklama tesislerine ve konaklama kapasitesinin artırılmasına ayrılacaktır. İkinci Plan döneminde turizm politikasının temel ilkesi yasal ve finansal kolaylıklarla kitle turizminin geliştirilmesidir. Konaklama kapasitesi, kitle turizmine yönelecek tesisler şeklinde ve turistik potansiyeli yüksek belirli bölgelerde kurulacaktır. Büyük kapasiteli tatil siteleri yatırımları özellikle desteklenecektir (DPT, 1968:299).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında izlenecek turizm politikasının temelleri şunlardır (DPT, 1968:593):

- Dış turizm gelirleri ve iç turizm hareketleri geliştirilecektir.
- Turistik tanıtıma önem verilecektir.
- Turizm sektöründeki yatırım politikasında altyapı tesisleri ve örnek tesisler kamu sektörünce ele alınacak, diğer turistik tesis yatırımları özel sektöre yapılacaktır.

- d) Turizm yatırımları turistik potansiyeli yüksek bölgeler içindeki belli yörelerde (Marmara, Ege ve Antalya bölgelerinde) yoğunlaştırılacak, kitle turizmine uygun konaklama ve ulaşım imkânları sağlanacaktır.
- e) Turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için çevre sağlığı ve gıda kontrollerine önem verilecektir.
- f) Uluslararası alanda ve özellikle Akdeniz ülkeleri ile ortak turizm tanıtımı konusunda çeşitli işbirliği imkânları aranacaktır.
- g) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde doğal, tarihi ve arkeolojik değerlerin, anıt ve eserlerin korunması, değerlendirilmesi, onarımı çalışmalarında turistik konaklama tesislerinin yoğunlaştırılacağı yerlere öncelik tanınacaktır.

4.3 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 — 1977)

1970'lerde başlayan petrol bunalımına bağlı ekonomik durgunluk turizm hareketlerini sekteye uğratmıştır. Planda yer alan hedeflere ulaşılamamıştır. Önceki dönemlerde turist sayısı, turizm gelirleri ve konaklama tesisleri kapasitesindeki gelişmeler plan hedeflerinin altında kalmıştır (DPT, 1972:614).

Üçüncü Plan döneminde konaklama tesisleri yatırımlarının öncelik bölgelerinde (Akdeniz, Göreme, Uludağ, Güney Ege ve kısmen Marmara) yoğunlaştırılmasına devam edilecek ve kurulacak tesislerin kapasite ve nitelikleri itibariyle kitle turizminin gereklerine uygun olmalarına dikkat edilecektir (DPT, 1972:618). Söz konusu bölgelerin alt yapı yatırımları içinde hava alanı yapımı, karayollarının iyileştirilmesi, su, elektrik ve kanalizasyon tesislerinin yapımı, yat yamaşma yerleri inşaatı gerçekleştirilecektir. Milli park yatırımları ile tarihi eserlerin onarımına devam edilecektir (DPT, 1972:619).

Turizm yatırım ve işletmeciliğinde özel sektör esas alınacaktır. Kamunun yatırımı ve işletmeciliği öncü ve örnek tesislere eşlik amacına yönelecektir (DPT, 1972:619). Turizm sektöründe yatırımların diğer bölgelere kaydırılması turist akımına paralel olarak geliştirilecektir (DPT, 1972:898). Geçmiş dönemlerde turizm hizmetleri için otelcilik okullarında yetiştirilen personel nicelik ve nitelik bakımından yetersiz kalmıştır. Ayrıca yetiştirilen elemanların tamamının da ihtisas alanlarında çalışmaları sağlanamamıştır. Dolayısıyla personel yetiştirilmesi ve istihdamının sağlanması için Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri açılacaktır (DPT, 1972:713). Turizm potansiyelini geliştirmek için yer altı ve yer üstü tarihi değerler titizlikle korunacaktır (DPT, 1972:1003). Sektörün kredi imkanları artırılacak ve yabancı sermaye yatırım işletmeciliğine yer verilecektir.

4.4 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 — 1983)

Turizm alanında kamunun elindeki turistik tesislerin dış turizme açılması yolları aranacaktır (DPT, 1979:243). Kamu kuruluşlarına ait kamplar ve dinlenme tesislerinden daha geniş kitlelerin yararlanması gerçekleştirilecektir (DPT, 1979:243). Gençliğin ulusal ve uluslararası turizm etkinliklerine daha geniş ölçüde katılabilmesini sağlayacak düzenlemeler getirilecektir (DPT, 1979:287). Kitle turizmine yönelik büyük turistik konaklama tesislerinin yapımına öncelik verilerek konaklama kapasitesinin artırılmasına çalışılacaktır. Bu kapsamda en az 500 yataklı olması koşuluyla yabancı yatırımlar özendirilecektir (DPT, 1979:243). Yatak kapasitesindeki yetersizlik ve turizm tesislerindeki fiyatların yüksekliği iç talebi yurt dışında tatil geçirmeye özendirilmektedir (DPT, 1979:430). Kırsal ve kentsel dinlenme bölgelerinin saptanması, tarihi çevrenin ve önemli savaş alanlarının, korunması suretiyle iç ve dış turizme yönelik değerlendirilmesi çalışmalarına hız verilecektir (DPT, 1979:297). Ev turizmi özendirilecektir (DPT, 1979:660). Bu plan döneminde turizm eğitimi politikası yeniden gözden geçirilerek ülke gereksinimini karşılayacak biçimde turizm eğitimi yaygınlaştırılıp hızlandırılacaktır (DPT, 1979:432).

4.5 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 — 1989)

Devlet özellikle konferans, termal, yat ve kış turizmleri için turizm alt yapısını geliştirmeye ağırlık verecektir (DPT, 1984:198). Üst yapının geliştirilmesi, yatak kapasitelerinin artırılması ve özellikle işletmecilik eğitimi konuları Devletçe desteklenecek ve yabancı sermaye teşvik edilecektir (DPT, 1984:42).

Söz konusu kalkınma planı döneminde izlenecek turizm politikaları şunlardır (DPT, 1984:120):

1) Türkiye'nin tabii, tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi potansiyeli, ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz tutma ve güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilecektir.

2) Türkiye, OECD ve OPEC ülkelerinin yanısıra Balkanlar ve Üçüncü Dünya Ülkeleri ile turistik ilişkilerini geliştirecektir.

3) Kitle turizmine önem verilirken bireysel turizm de ihmal edilmeyecektir. Çalışanların en uygun şartlarda tatil yapmaları ve dinlenmeleri sağlanacaktır.

4) Doğal ve kültürel çevre değerlerini kapsayan turizm kaynakları envanteri çıkarılacaktır.

5) Turizm Bankası'nın doğrudan yatırım yapması yerine kredi kullandırması tercih edilecektir.

4.6 Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 — 1994)

Turizm sektörüne ayrılan kamu kaynakları öncelikle eğitim ve teknik altyapının geliştirilmesine tahsis edilecektir (DPT, 1989:352). Turizm alt ve üst yapısının nitelik ile niceliğinin yükseltilmesine ağırlık verilecektir. Mevcut tesislerde doluluk oranlarını artırıcı ve faaliyet mevsimini yılın tamamına uzatıcı önlemler alınacaktır.

(DPT, 1989:3). İnsanlığın mirası durumundaki doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunması ve turizme açılması teşvik edilecektir (DPT, 1989:39).

Bu kalkınma planı döneminde izlenecek turizm politikaları şunlardır (DPT, 1989:281-282):

- 1) Turizmin çeşitlendirilmesi amacıyla kış, av ve su sporları ile festival, sağlık, gençlik, kongre, termal, golf turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları geliştirilecektir.
- 2) Turizm sektörüne hizmet verenlerin sayıca yeterli düzeye getirilmesi, bilgi ve becerilerinin artırılması sağlanacaktır. Eğitilmiş personel açığının kapatılması amacıyla otelcilik ve turizm meslek liselerine ağırlık verilecektir.
- 3) Yerli seyahat acentalarının tur operatörlüğü teşvik edilecektir.
- 4) Turistik tesis işletmeciliği geliştirilecek, küçük kapasiteli tesisler ve aile pansiyon işletmeciliği teşvik edilecektir.
- 5) Toplumun en uygun şartlarda tatil yapması sağlanacaktır.

4.7 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 — 2000)

Bu plan döneminde konaklama yatırımları yavaşlatılmış, altyapı ve yenileme yatırımları özendirilmiştir. Tanıtım ve pazarlama çalışmalarının teşvik edilmesine öncelik verilmiştir. Turistik tesis inşaatlarının kaynak sorunu nedeniyle uzun sürmesi sektörü olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca turizmi çeşitlendirememekten kaynaklanan sorunlar da devam etmektedir (DPT, 1995:162).

Yedinci beş yıllık kalkınma planı döneminde izlenecek turizm politikaları şunlardır (DPT, 1989:162):

- 1) Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması sektörün temel amaçlarıdır.
- 2) Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek, dış pazarda değişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, karavan, kurvaziyer, kongre ve eğlence turizmini geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.
- 3) Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecektir.
- 4) Sektörde hizmet kalitesinin yükseltilmesi için sertifikasyon sistemine geçilmesi sağlanacaktır.
- 5) Turist rehberliği mesleğine mensup olanların mesleki etkinliklerini artırmak amacıyla Rehberler Birliği Yasası çıkarılacaktır (DPT, 1995:164).

4.8 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 — 2005)

Turizme yönelik tanıtım ve pazarlama konusunda bir reform ihtiyacı mevcuttur (DPT, 2000:166). Turizmin, potansiyeli olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış bölgelere yayılmasına yönelik tedbirler alınacaktır (DPT, 2000:167).

Bu plan döneminde izlenecek turizm politikasının ilkeleri şunlardır (DPT, 2000:167-168):

- 1) Dünya turizm gelirlerinden alınan payın artırılması temel hedeftir.
- 2) Turizm teşviklerinde ağırlık pazarlama alanına, hava ulaştırmasına ve toplam kalite iyileştirmesine verilecektir.
- 3) Sektörde küçük ölçekli işletmelerin KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır.
- 4) İşgücü niteliğinin iyileştirilmesine ve turizm işletmelerinde uluslararası standartlara öncelik verilecektir.
- 5) Fiziksel çevre, sit alanları ve tarihi mekânlar korunacaktır. Ekoturizmi geliştirmek amacıyla Milli Parklar ve benzeri alanlar yaygınlaştırılacaktır (DPT, 2000:140).

4.9 Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 — 2013)

Ülkedeki refah ve gelişmişlik dengesizliklerini azaltıcı doğrultuda turizm potansiyelinin değerlendirilmesi gereği devam etmektedir. Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek için turizm potansiyeli olan ancak bugüne kadar yeterince ele alınmamış yörelerde turizm geliştirilerek ekonomik ve sosyal kalkınma sağlanacaktır (DPT, 2006:81).

Plan döneminde, kültürel etkinliklerin yaygınlaştırılması, ortak tarihi geçmişimiz olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkeleri ile ilişkilerimizin geliştirilmesi, yurt içi ve yurt dışında bulunan kültür varlıklarımızın tespiti, araştırılması, bakım-onarım ve restorasyonu yönündeki faaliyetlere devam edilecektir (DPT, 2006:45). Türkiye'nin fiyat, hizmet kalitesi ve jeotermal kaynaklar açısından rekabet üstünlüğü göz önüne alınarak, sağlık hizmetleri turizmi desteklenecektir (DPT, 2006:82). Turizm teşviklerinde pazarlama alanına, hava ulaştırmasına ve mevcut ürünlerde toplam kalite iyileştirilmesine öncelik verilecektir (DPT, 2006:82). Ayrıca, sektörle ilgili tüm yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir.

4.10 Onuncu Kalkınma Planı (2014 — 2018)

Turizmde nitelikli işgücü, tesis ve hizmet kalitesiyle uluslararası bir marka haline gelmesi, daha üst gelir grubuna hitap edilmesi temel amaçtır (Kalkınma Bakanlığı, 2013:114). Planlı dönemlerin başından bugüne kadar turizm sektöründe önemli ilerlemeler sağlanmıştır.

Mesleki belgelendirme sistemiyle ilgili başlatılan çalışmaların sektörün tüm çalışanlarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması ihtiyacı bulunmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2013:113). Sürekli olarak yabancı turist sayısı ve turizm geliri artmasına rağmen turist başına elde edilen gelir seviyesinin düşüklüğü devam etmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013:22). Örneğin uzun dönemde artması beklenen sağlık harcamalarına istinaden sağlık turizminin geliştirilmesi fırsatı vardır (Kalkınma Bakanlığı, 2013:11). Dünyadaki eğilimler doğrultusunda turizm talebinin konfor ve macera motifleri ağırlıklı hale gelmesi beklenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013:114).

5 Sonuç ve Öneriler

Türkiye için turizm, dış pazarlarda rekabet gücü en yüksek sektörlerden biridir. Örneğin turistik alışverişe yönelik halı, deri, konfeksiyon, mücevherat ve el sanatları ürünlerine fazlasıyla sahiptir (Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2007:14). Bu sektörde hizmet vermeye istekli genç, dinç, dinamik ve iyi eğitim almış insan kaynaklarına sahiptir.

İncelenen beşer yıllık kalkınma planlarında turizm sektörüne yönelik işaret edilen politikalar şu başlıklar altında özetlenebilir:

1) Çok isabetli bir tespitle, turizmin hızla gelişme yollarından birinin reklâm harcamaları (DPT, 1963:425) ve tanıtım (DPT, 1963:428) olduğuna ilk kalkınma planında itibaren diğer kalkınma planlarında (DPT, 1968:593) işaret edilmiştir. Bu kalem halen turizm faaliyetlerinde önemini korumaktadır.

2) Turizmin çeşitlendirilmesine yönelik olarak devlet özellikle konferans, termal, yat, av, su sporları kış ve gençlik turizmi gibi faaliyetleri geliştirmeyi teşvik etmektedir (DPT, 1984:198).

3) Turist sayısı, geceleme süresi ve ortalama harcama miktarını artırmak suretiyle turizm gelirlerini yükseltme (DPT, 1963:510; DPT, 1968:299) çabaları her zaman için doğru bir yaklaşımdır.

4) Kitle turizmi dikkate alınarak öncelikle gelişme potansiyeli olan bölgelerde konaklama tesisi yatırımlarının teşvik edilmesi (DPT, 1963:428; DPT, 1968:299), her zaman için kıt kaynakların rasyonel kullanımında doğru politikalarlardır.

5) Alt yapı tesislerinin yapımı kamu kesimince, üst yapı tesisleri özel kesim tarafından yapılması (DPT, 1972:204) liberal ekonomi uygulamalarından biridir.

6) Tarihi eserlerin restore edilerek korunması, turistik özelliğe sahip orman alanları, deniz, göl ve nehir kıyılarının kamu yararına kullanımı (DPT, 1979:243) ideal uygulamalardır. İkinci beş yıllık kalkınma planında çevre sağlığı ve gıda kontrollerinin önemine işaret edilmesi (DPT, 1968:593), doğru evrensel değerlerdir.

7) Dış turizmin geliştirilmesine paralel, kamu çalışanlarına tatil imkânları sunularak iç turizmin de canlandırılması (DPT, 1979:243; DPT, 1984:120), doğru hedef kitlenin seçildiğinin bir göstergesidir.

8) Kalkınma planlarında işaret edilen Akdeniz ülkeleri, OECD, OPEC ülkeleri, Balkanlar, Yunanistan, İtalya ve İsrail ile Türkiye arasında ulaştırma imkânlarının artırılması suretiyle turizmin canlandırılması (DPT, 1963:427; DPT, 1968:593; DPT, 1984:120) yönünde alınan tavsiye karar, bugün de geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla kalkınma planında turizm politikasını tespit eden komisyon üyelerinin konunun önemine vakıf olduklarını göstermektedir.

9) İlk kalkınma planından itibaren her kalkınma planında turizm personeli eğitimine işaret edilmesi (DPT, 1963:427; DPT, 1972:713; DPT, 1979:432; DPT, 1989:281) dikkate değer başka bir politikadır. Bugün Türk üniversitelerinde gerek önlisans ve gerekse lisans seviyesinde turizm eğitiminin üst seviyelerde olması bir tesadüf sonucu değildir.

10) Dördüncü beş yıllık kalkınma planında ev pansiyonculuğunun özendirilmesine işaret edilmiştir (DPT, 1979:660). Ev pansiyonu işletmeciliği bugün bile kırsal kalkınmayı gerçekleştirmekte kullanılabilecek bir araç olma vasfını sürdürmektedir.

İncelenen kalkınma planlarında işaret edilen hususlar dikkate alınarak turizm sektörünü geliştirmeye yönelik öneriler şu başlıklar altında toplanmıştır:

1) Turizm faaliyetleri, doğal ve kültürel değerler ülke çapında çeşitlendirilerek yılın oniki ayına yayılmalıdır.

2) Turistlerin talep ve beklentilerine cevap verilmeli, hizmet kalitesi artırılmalı, çevre temizliğine önem verilmelidir.

3) Turizm yatırımlarına yönelik teşvikler devam etmelidir.

4) Turizm faaliyetlerinde maliyetleri düşürmek için Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi oranları azaltılmalıdır.

5) Turizmde tanıtım ve pazarlama kanalları çeşitlendirilmelidir.

6) Avrupalı ve Rus turiste bağımlılığı azaltmak üzere başta Arap ülkeler ile Çin ve Japonya gibi yeni ülkeler hedef pazar seçilmelidir. Böylece ipek yolu turizmi başlatılabilir (İlkin ve Dinçer, 1991:105)

7) Turizmin gelişmesini sağlayan başlıca faaliyetler olarak fuarlar, kongreler, festivaller ve spor ön plana çıkmaktadır (Sezgin, 2001:73-74). Yazılı ve görsel basın ile birlikte sosyal medya yoluyla kamuoyuna bu tür organizasyonların ülke çapında tanıtımı ve duyurusu yapılmalıdır.

8) Köy ve ormana dayalı eko turizm faaliyetlerine yönelik olarak ev pansiyonculuğu özendirilip yaygınlaştırılmalıdır.

9) Bir girişimcilik türünü oluşturan seyahat acenteliği ve tur operatörlüğü ülke çapında teşvik edilmelidir. Bu tür eğitimler öncelikle halk eğitim merkezleri bünyesinde yaygınlaştırılmalıdır.

10) Turizm sektörünün siyasi ve toplumsal olaylara, doğal afetlere, savaş ve terör olaylarına, salgın hastalıklara ve ekonomik krizlere karşı oldukça hassas olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Sonuç olarak Türkiye sahip olduğu turizm potansiyelini harekete geçirebildiği ölçüde uluslararası turizmde söz sahibi olacaktır.

Kaynakça

- İlkin, A. ve Dinçer, Z. (1991). Turizm Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, TOBB Yayın No: 217, Ankara.
- Maviş, F. ve Akoğlan, M. (1997). Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi Yayın No: 938, Eskişehir.
  - Oktayer, N., Susam, N. ve Çak, M. (2007), Türkiye’de Turizm Ekonomisi, İTO Yayın No: 2007-69, İstanbul.
  - Olalı, H. (1990). Turizm Politikası ve Planlaması, İ.Ü.İşletme Fakültesi Yayın No:228, İstanbul.
  - Sezgin, O.M. (2001). Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, 2.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
  - Şahin, A. (1990). İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye’de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi, TOBB Yayın No:149, Ankara.
  - Turizm Özel İhtisas Komisyon Raporu (2007), T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayın No: 2727, Ankara.
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan1.pdf> (erişim tarihi 30.04.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan2.pdf> (erişim tarihi 30.04.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1972). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan3.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Yayın No: 1664, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan4.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989), Yayın No: 1974, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Yayın No: 2174, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan7.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2000). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan9.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf> (erişim tarihi 01.05.2016)
  - Yağcı, Ö. (2007). Turizm Ekonomisi, 2.Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara

**INTERNATIONAL CONFERENCE
ON EURASIAN ECONOMIES
2016**

**Kaposvár - Hungary
29-31 August 2016**

**INTERNATIONAL CONFERENCE
ON EURASIAN ECONOMIES
2016**

**INTERNATIONAL CONFERENCE
ON EURASIAN ECONOMIES
2016**

**Editors:
Selahattin Sarı
Alp H. Gencer
İlyas Sözen**

Copyright © 2016
Eurasian Economists Association

ALL RIGHTS RESERVED.

This book contains material protected under International and Federal Copyright Laws and Treaties. Any unauthorized reprint or use of this material is prohibited. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system without express written permission from the publisher.

ISBN: 978-975-6319-26-0

Typesetting: Alp H. Gencer

ADVISORY BOARD

- Prof. Dr. Ferenc Szavai (Rector, Kaposvar University, Hungary)
- Prof. Dr. Mehmet Emin Karahan (Rector, Beykent University, Turkey)
- Dr. Anett Paradi-Dolgos (Dean, Faculty of Economics, Kaposvar University, Hungary)
- Prof. Dr. Selahattin Sarı (Dean, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Beykent University, Turkey)

ORGANIZING COMMITTEE

- Assoc. Prof. Dr. Osman Şahbaz (Kaposvar University, Hungary)
- Assoc. Prof. Dr. İlyas Sözen (Beykent University, Turkey)
- Assoc. Prof. Dr. Ayşen Hiç Gencer (İstanbul Aydın University, Turkey)
- Dr. Gabor Papai (Kaposvar University, Hungary)
- Asst. Prof. Dr. Aynura Turdalieva (Kyrgyzstan-Turkey Manas University, Kyrgyzstan)
- Asst. Prof. Dr. Naim İrem Koşan (Beykent University, Turkey)
- Asst. Prof. Dr. Sıtkı Sönmez (Beykent University, Turkey)
- Ph.D. Candidate Mustafa Batuhan Tufaner (Beykent University, Turkey)
- Mrs. Aylin Gencer (Justus Liebig University, Germany)

WEB & PRINT DESIGN

- Dr. Alp Gencer

SCIENTIFIC BOARD

- Prof. Dr. Ahmet Ay (Selçuk University, Turkey)
 Prof. Dr. Harun Bal (Çukurova University, Turkey)
 Prof. Dr. Mehmet Balcılar (Eastern Mediterranean University, Cyprus)
 Prof. Dr. Viktor Barhatov (Chelyabinsk State University, Russia)
 Prof. Dr. Tansu Barker (Brock University, Canada)
 Prof. Dr. Ersan Bocutoğlu (Karadeniz Technical University, Turkey)
 Prof. Dr. Cihan Çobanoğlu (University of South Florida, United States of America)
 Prof. Dr. Mustafa Kemal Değer (Karadeniz Technical University, Turkey)
 Prof. Dr. Ljubomir Drakulevski (Ss. Cyril and Methodius University, Macedonia)
 Prof. Dr. Dzhumabek Dzhalilov (Ministry of Agriculture, Kyrgyzstan)
 Prof. Dr. Hüseyin Avni Egeli (Dokuz Eylül University, Turkey)
 Prof. Dr. Ömer Selçuk Emsen (Atatürk University, Turkey)
 Prof. Dr. Cevat Gerni (Doğuş University, Turkey)
 Prof. Dr. Nuray Gökçek Karaca (Anadolu University, Turkey)
 Prof. Dr. Ahmet İncekara (Istanbul University, Turkey)
 Prof. Dr. Danijela Jacimovic (University of Montenegro, Montenegro)
 Prof. Dr. Gani Kaliev (Academy of Agricultural Sciences, Kazakhstan)
 Prof. Dr. S. Ridvan Karluk (Anadolu University, Turkey)
 Prof. Dr. Nuriddin Kayumov (Tajikistan Academy of Sciences, Tajikistan)
 Prof. Dr. Recep Kök (Dokuz Eylül University, Turkey)
 Assoc. Prof. Dr. Igor Kokh (Kazan Federal University, Russia)
 Prof. Dr. Turar Koychuev (National Academy of Sciences, Kyrgyzstan)
 Prof. Dr. Fevzi Okumuş (University of Central Florida, United States of America)
 Prof. Dr. Zekai Özdemir (Istanbul University, Turkey)
 Prof. Dr. Jusup Pirimbaev (Kyrgyzstan-Turkey Manas University, Kyrgyzstan)
 Prof. Dr. Tatiana Pyshkina (Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM), Moldova)
 Prof. Dr. Alisher Rasulev (Institute of Economics, Uzbekistan)
 Prof. Dr. Orazaly Sabden (Institute of Economics, Kazakhstan)
 Prof. Dr. Mehmet Sarıışık (Sakarya University, Turkey)
 Prof. Dr. Euphrasia Susy Suhendra (Gunadarma University, Indonesia)
 Dr. Katalin Szendro (Kaposvar University, Hungary)
 Prof. Dr. Muammer Tekeoğlu (Çukurova University, Turkey)
 Prof. Dr. Mustafa Topaloğlu (Beykent University, Turkey)
 Prof. Dr. Khodjamakhmad Umarov (Institute of Economics, Tajikistan)
 Prof. Dr. Bahadır Umurzakov (G.V. Plekhanov Russian University of Economics in Tashkent, Uzbekistan)
 Dr. Jozsef Varga (Kaposvar University, Hungary)